

Společnost chirurgie ruky a rehabilitace ČLS JEP (org. č. 80) Society for Surgery of Hand and Rehabilitation CzMA

Sledujeme-li historii chirurgie ruky v Československu, pak nelze jinak, než rozdělený stát z hlediska historického spojit. Ukáže se, že máme většinu historie společnou. V 19. století a ještě ve 20. letech 20. století se chirurgie ruky prováděla jen jako všeobecná chirurgie a traumatologie.

Kořeny péče o ruku v 19. století, jak vývoj vlastní chirurgie popsal ve své monografii Kukula, sahají do roku 1862, hlavně do vídeňské sféry. Po této době se ještě z velké většiny – založením Spolku lékařů českých a Časopisu lékařů českých a dále vznikem českých chirurgií na venkově – začínají množit spíše kazuistické publikace v češtině.

Z vídeňské školy musíme citovat hvězdu první velikosti – prof. Alberta, původem Čecha z Rychnova nad Kněžnou, který převážnou část svých prací psal v němčině. Za zmínku stojí jeho příspěvek k poznání synoviálních pochev šlachových a synoviálních míšků. Z let 1869–1876 pochází jeho práce o histologii pochev šlachových, případy makrodaktylií na podkladě lipomatózy, příspěvek k nervové transplantaci (Zur Nerventransplantation). Za

nejméně důležitou se považuje jeho artrodéza snesením chrupavek – takto ji nazval poprvé, jinak ji nazval artroklesií.

Jeho žák Karel Maydl, narozený v Rokytnici v Jizerských horách, publikoval v roce 1872 práci o šlachových trhlínách a vymknutí šlach. Maydl potom v češtině napsal pozorování a postupy 2 hlavních nervových kmenů pro předloktí a o sutuře ulnárního nervu.

Zaouvzkršíšení české lékařské fakulty 15. 10. 1883 bylo tehdy triumfem české medicíny, hlavně zdůrazněné i prof. Albertem. Posléze však chirurgická klinika vedená prof. Weissem – zpočátku aktivní, později pasivní – poněkud upadla, protože Weiss neuznával moderní chirurgické metody, a tím pádem ani práce Albertovy, Billrothovy a jiné.

Příchodem K. Maydla se rozmach všeobecné chirurgie nebyvale rozšířil i o výzkumné práce. Jeho žák prof. Kukula potom vychoval celou řadu významných chirurgů, jako prof. Šimka, prof. Buriana a další. První z nich se stal průkopníkem léčby zánětlivých onemocnění prstů a ruky, a to svou monografií, kterou postupně doplňoval o poznatky léčby nejdříve sulfonamidy, později i penicilinem. Sám autor však zdůrazňuje, že je nutné, aby se rekonstrukce ruky stala doménou plastického chirurga.

Díky prof. Burianovi jsme se stali první zemí na světě, kde vzniklo samostatné oddělení plastické chirurgie, a to hned po 1. světové válce. Nelze se podrobně zabývat úlohou prof. Buriana. Jeho operační protokol poraněného ve válce na Balkáně však dokládá, že byl v roce 1913 první, kdo vytvořil tubulovaný (válcový) lalok, který popisuje práce Filatova z roku 1916 a za další 2 roky práce Gilliese. Burian užíval kožní laloky a štěpy ke krytí defektů na rukou. Důkazem toho, že se ruce věnoval ihned po 1. světové válce, je rok 1922, kdy podle Nikoladoniho přenesl palec z kontralaterální strany nohy na ztracený palec levé ruky. Jeho význam a činnost byla známa v celé Evropě. Vždyť např. v roce 1926 demonstrovalo asi 40 zahraničních válečných invalidů v Praze na Václavském náměstí, aby byli léčeni Burianem. Po vzniku oddělení plastické chirurgie ustavil prof. Burian pododdělení chirurgie ruky a význam zdůraznil v publikacích: Pokroky v plastické chirurgii (1932), Plastické operace ruky poraněné a zmrzačené (1934) a Význam plastické chirurgie ruky poraněné a ruky zmrzačené pro nemocenské a úrazové pojišťovny (1935). Činnost jeho oddělení měla být odměněna již v roce 1938 zřízením kliniky plastické chirurgie, čemuž zabránila okupace a 2. světová válka. Teprve v roce 1947 byla klinika zřízena.

Na Burianově pracovišti byla vyškolená celá řada plastických chirurgů, kteří současně mimořádně ovládali chirurgii ruky. (Z některých se stali přednostové nových klinik a oddělení – prof. Karfík v Brně, dr. Demjen v Bratislavě a dr. Erdelyi v Košicích.) Na klinice v Praze byla díky Burianově škole celá řada rovnocenných odborníků v chirurgii ruky: doc. Pešková, dr. Farkaš, dr. Rypáčková, dr. Stockar, dr. Vejvalka, dr. Nožárová, v tehdejší době ještě doc. Karfík, později dr. Kučera a jiní. Z knižních publikací byla důležitá Karfíkova monografie Dupuytrenova kontraktura (1949) a kniha autorského kolektivu pod vedením prof. Buriana Plastická chirurgie ruky (1956). V roce 1967 byl vydán 3dílný Burianův Atlas plastické chirurgie s obsáhlou statí o ruce.

V Burianově škole byli na stáži přední chirurgové z Evropy a Ameriky. Sám byl opakovaně vyznamenán Mezinárodní společností chirurgickou a plasticko-chirurgickou. Zcela výstižně se o prof. Burianovi vyjádřil doc. Žucha, který se účastnil Kongresu plastické chirurgie a válečné chirurgie v roce 1942 v Římě, kde prof. Burian nebyl přítomen. Přítomní plastičtí chirurgové se shodli na tom, že pokroky v plastické chirurgii v posledních 10 letech alespoň v Evropě jsou úzce spojeny se jménem profesora Buriana.

Z klinik a oddělení vzešlo několik prací o problémech chirurgie ruky (v roce 1982 Kubáček a kol., v Bratislavě vydal Šimun v roce 1980 přehledný Atlas chirurgie ruky).

Vývoj akceleroval formováním Společnosti chirurgie ruky v posledním desetiletí 20. století. Spoluprací klinik plastické chirurgie v Praze a Brně, ÚPCHR Vysoké nad Jizerou a ortopedické kliniky FN Na Bulovce vznikl v roce 1986 tzv. Klub chirurgie ruky s 25 zájemci o tuto problematiku. V roce 1987 přesídlil z Prahy do Brna a byl přejmenován na Čs. společnost chirurgie ruky. V této době – na základě korespondence dr. Smrčky a dr. Herzána s R. McFarlanem – byla podána žádost o přijetí do IFSSH. Byla doporučena s tím, že čekací doba bude asi 2–3letá.

V roce 1990 byl na schůzi společnosti zvolen prozatímní výbor s předsedou doc. K. Dlabalem (ÚPCHR Vysoké nad Jizerou), místopředsedou dr. V. Smrčkou a tajemníkem dr. Herzánem (oba KPCH Brno). Ručiteli byli prof. Milesi (Vídeň), prof. Renner (Německo), prof. Nagay (Polsko), prof. Matev (Bulharsko). Dne 25. 5. 1992 byla společnost přijata do IFSSH (vybrána mezi 3 kandidáty).

Na pozvání americké společnosti chirurgie ruky (prof. McFarlan a Vargas) odcestovali v roce 1993 dr. Smrčka a doc. Dlabal do Phoenixu (USA). V roce 1994 přijela do ČR inspekce vedená prof. McFarlanem a Vargasem s 25 členy rady. Navštívili Prahu a Brno, aby zjistili úroveň chirurgie ruky u nás. V roce 1995 doporučil McFarlan, prezident Světové společnosti chirurgie ruky (IFSSH), ministru zdravotnictví dr. Rubášovi založit samostatnou kliniku chirurgie ruky v Praze jako výukové centrum se zaměřením pro východní Evropu. Ministr tuto snahu zamítl.

Výbor Společnosti chirurgie ruky, od roku 1993 vedený dr. Smrčkou, CSc., se poté zaměřil na odborný růst členů společnosti: ortopedů, traumatologů a chirurgů. Ve spolupráci s IPVZ, FTVS, katedrou anatomie 2. lékařské fakulty UK a ambulantním centrem chirurgie ruky byl zřízen 3letý cyklus školení v chirurgii ruky (1krát za měsíc, 22 témat). Ve Sbornících chirurgie ruky postupně vycházejí výukové materiály: Extenzory ruky, Flexory ruky, Chirurgická léčba poranění periferních nervů transpozicí šlach.

Na návrh výboru měla být v České republice zřízena 2 replantační centra (každé na 5 milionů obyvatel) u oddělení chirurgie ruky na každý 1 milion obyvatel. Nedošlo však k dohodě s MZ. V roce 1998 se Československá společnost chirurgie ruky rozdělila. Vznikla Česká společnost chirurgie ruky s předsedou dr. Smrčkou, CSc., a Slovenská společnost chirurgie ruky s doc. Fedeleşem, CSc.; obě společnosti spolu nadále spolupracují.

Významné aktivity

Celostátní sympozia chirurgie ruky se uskutečňovala od založení společnosti každý rok, např. ÚPCHR Vysoké nad Jizerou, 3krát celostátní sympozium v Harrachově (1983, 1985, 1993), 1996 Košice – Vysoké Tatry, 1997 Společnost plastické chirurgie Třinec – Hradec u Opavy, 1998 Bojnice atd. V roce 1996 bylo dohodnuto, že sympozia bude česká společnost pořádat v liché roky, slovenská v sudé roky (1999 – celostátní sympozium v Jáchymově).

Od roku 1993 do roku 1999 pracoval výbor České společnosti chirurgie ruky ve složení: předseda dr. Smrčka, místopředseda doc. Dlabal, tajemník dr. Herzán, členové dr. Fruhaufová, dr. Maňák, dr. Nejedlý, dr. Pech, dr. Šinkorová, doc. Válka, doc. Veselý.

Výbor doporučil konání celostátního sympozia v Jáchymově, které organizačně zabezpečí doc. Pech (8.–10. 12. 1999). Po sjezdu dojde k setkání francouzských a českých chirurgů ruky a dalších členů IFSSH (11. 12. 1999 v Praze). Toto setkání, připravované již několik let, bylo definitivně dojednáno se zástupci francouzské společnosti 29. 5. 1999 dr. Smrčkou a doc. Dlabalem na Evropském kongresu v Bonnu.

Publikační činnost probíhá společně se Společností plastické chirurgie v časopisu Acta Chirurgiae Plasticiae. Ve spolupráci se slovenskou sekci se připravuje společný časopis Chirurgie ruky.

Ocenění

V roce 1998 byla doc. Dlabalovi na celostátním slovenském sympoziu v Bojnicih udělena stříbrná medaile za zásluhy o rozvoj slovenské chirurgie ruky.

Předseda: Doc. MUDr. Jan Pech, CSc.

I. ortopedická klinika Fakultní nemocnice v Motole, Praha

Tajemník: MUDr. Zdeněk Herzán

Klinika plastické chirurgie, Brno-Královo Pole

Podklady zpracovali doc. MUDr. Karel Dlabal a MUDr. D. Vlček.

Neaktualizováno.